

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Επιμέλεια: Μ. Τσαπόγας

ΔρΝ - Ειδικός Επιστήμονας στο Συνήγορο του Πολίτη

Σ. 13.1, ΑΚ 1512, ν. 344/76 άρθρα 14.1 & 25-26, ν. 1438/84 άρθρο 15, ν. 2130/93 άρθρο 26.8

Διάκριση ονοματοδοσίας και βάπτισης

Η ονοματοδοσία αποτελεί την αποκλειστική διαδικασία κτήσης ονόματος νεογνού, απαιτείται ακόμη και επί ήδη δηλωθείσης ή ταυτοχρόνως δηλουμένης βαπτίσεως και προϋποθέτει εξουσιοδότηση του απόντος γονέως. Αντίθετα, η ληξιαρχική εγγραφή βάπτισης έχει ως αποκλειστικό αποτέλεσμα την αναγραφή θρησκευματος και ουδόλως επιδρά στο όνομα.

Η ερμηνευτική εκδοχή, ότι τελεσθείσης της βαπτίσεως παρέλκει η ονοματοδοσία, επιφέρει ως αποτέλεσμα τον καταναγκασμό σε ακούσια ληξιαρχική καταγραφή θρησκευματος.

Στερείται νομικής ισχύος το «βαπτιστικό όνομα», αν τυχόν καταχωρίσθηκε ληξιαρχικά χωρίς να έχουν τηρηθεί οι διαδικαστικοί όροι της ονοματοδοσίας.

Πόρισμα με αρ. πρωτ. 20169.05.2.1/16.1.2006

(Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη: Ανδρέας Τάκης, Χειριστής: Μιχάλης Τσαπόγας)

Ο Συνήγορος του Πολίτη, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του σύμφωνα με τα άρθρα 3 & 4 ν. 3094/2003, διερεύνησε την από 19.12.2005 αναφορά (αρ. πρωτ. 20169) του κ. Α., δημότη Αμαρουσίου Αττικής, και την από 3.1.2006 αναφορά (αρ. πρωτ. 60) της κ. Ζ., δημότη Καρδίτσας.

Από την πρώτη αναφορά προκύπτει ότι ο κ. Α. προσήλθε στο Ληξιαρχείο Αμαρουσίου για να προβεί σε πράξη ονοματοδοσίας του γιού του, προσκομίζοντας σχετική εξουσιοδότηση της συζύγου του η οποία είχε επικυρωθεί από Κέντρο Εξυπηρέτησης Πολιτών μόλις προ 15 ημερών, φέρεται όμως να έλαβε την απάντηση, ότι η εν λόγω εξουσιοδότηση έχει ισχύ μόνο 2 ημερών οπότε δεν μπορεί να γίνει δεκτή. Η άποψη αυτή της ληξιαρχου φέρεται να μην κλονίσθηκε ούτε καν μετά από προφορική διαβεβαίωση, εκ μέρους του ΚΕΠ, ότι η προβλεπόμενη ισχύς ανέρχεται σε 45 ημέρες. Όταν κατά τη διάρκεια της σχετικής συζήτησης ο κ. Α. ανέφερε ότι ο γιός του είχε ήδη βαπτισθεί, η ληξιαρχος φέρεται να τον πληροφόρησε ότι συνεπώς δεν πρέπει να προβεί σε ονοματοδοσία, αλλά να δηλώσει τη βάπτιση. Έτσι, ο κ. Α. αναγκάσθηκε να ζητήσει, αντί ονοματοδοσίας, ληξιαρχική καταχώριση βάπτισης, και ταυτόχρονα ζήτησε έγγραφη αιτιολόγηση των ανωτέρω. Απαντώντας, το Ληξιαρχείο αναφέρει ότι η μεν «ισχύς της

εξουσιοδότησης κρίνεται κατά περίπτωση από την υπηρεσία», η δε εν τω μεταξύ καταχωρισθείσα βάπτιση καθιστά «άνευ αντικειμένου» το όλο ζήτημα. Ωστόσο, ως προς την ισχύ της εξουσιοδότησης, η δυνατότητα της διοίκησης να κρίνει «κατά περίπτωση» θα μπορούσε ν' αφορά μόνον ενδεχόμενες αμφιβολίες ως προς τη γνησιότητα του εγγράφου, αλλά δεν είναι δυνατό να επιτρέπει τον κατά το δοκούν υπολογισμό της διάρκειας ισχύος αυτού, αφ' ης στιγμής η οικεία διάταξη (άρθρο 25 ν. 344/76: «ή του ενός από αυτούς εφόσον έχει έγγραφη εξουσιοδότηση του άλλου, θεωρημένη για το γνήσιο της υπογραφής από δημόσια, δημοτική ή κοινοτική αρχή») δεν ορίζει ειδική διάρκεια ισχύος.

Από τη δεύτερη αναφορά προκύπτει ότι η κ. Ζ., διαζευγμένη, έχει αναλάβει βάσει δικαστικής αποφάσεως την επιμέλεια του προσώπου του ανήλικου γιού της, πλην όμως ο πρώην σύζυγός της, εν αγνοία της, προέβη στη βάπτιση του παιδιού και στη συνέχεια δήλωσε τη βάπτιση στο Ληξιαρχείο Καρδίτσας. Το εν λόγω Ληξιαρχείο, εκτός από αυτή καθ' εαυτήν τη βάπτιση, φέρεται να καταχώρισε ως όνομα του παιδιού, στο περιθώριο της ληξιαρχικής πράξης γέννησης, το όνομα το οποίο αναφερόταν στη δήλωση βάπτισης, χωρίς, όμως, σε τούτο να συναινεί η μητέρα του.

Σύμφωνα με τα άρθρα 25-26 ν. 344/76 όπως αντικαταστάθηκαν με τα άρθρα 15 ν. 1438/84 & 26 παρ. 8 ν. 2130/93, οι ληξιαρχικές καταχωρίσεις ονοματοδοσίας και βάπτισης είναι εντελώς ανεξάρτητες και άσχετες μεταξύ τους. Η ονοματοδοσία αποτελεί την αποκλειστική διαδικασία κτήσης ονόματος νεογνού, απαιτείται ακόμη και επί ήδη δηλωθείσης ή ταυτοχρόνως δηλουμένης βαπτίσεως, και προϋποθέτει σε κάθε περίπτωση εξουσιοδότηση του απόντος γονέως («το όνομα του νεογνού καταχωρίζεται ... ύστερα από δήλωση των γονέων του που ασκούν τη γονική μέριμνα ή του ενός από αυτούς εφόσον έχει έγγραφη εξουσιοδότηση του άλλου, θεωρημένη για το γνήσιο της υπογραφής. ... Αν ο ένας από τους γονείς δεν υπάρχει ή δεν έχει τη γονική μέριμνα, η δήλωση του ονόματος γίνεται από τον άλλο γονέα»). Αντίθετα, η καταχώριση βάπτισης έχει ως αποκλειστικό αποτέλεσμα την αναγραφή θρησκευματος και ουδόλως επιδρά στο ήδη δηλωθέν ή ταυτοχρόνως δηλούμενο όνομα, ενώ μπορεί να γίνει χωρίς εξουσιοδότηση του απόντος γονέως ή ακόμη και με πρωτοβουλία άλλων προσώπων απαριθμωμένων στον νόμο («η βάπτισις καταχωρίζεται εις το περιθώριον της ληξιαρχικής πράξεως γεννήσεως ... επί τη προσαγωγή δηλώσεως του τελέσαντος ή συμπράξαντος εις την ιεροπραξίαν θρησκευτικού λειτουργού. ... Υπόχρεοι προς δήλωσιν της βαπτίσεως είναι ο βαπτισθείς, ... ο πατήρ ή η μήτηρ ..., ο ανάδοχος και οι συγγενείς εξ αίματος του βαπτισθέντος μέχρι και του τρίτου βαθμού. ... Η σημειουμένη βάπτισις περιλαμβάνει την χρονολογίαν της βαπτίσεως, το εις το νεογνόν τυχόν δοθέν όνομα, το όνομα και επώνυμον του δηλούντος, του αναδόχου, του ιερέως ...»). Από τις ανωτέρω

διατάξεις προκύπτει σαφώς ότι οι δύο αυτές πράξεις είναι τελείως ξεχωριστές μεταξύ τους, οπότε, ακόμη και αν ενίοτε τυχαίνει στην πράξη να συνενώνονται (ταυτόχρονη δήλωση ονοματοδοσίας και βάπτισης από τους γονείς, ταυτόχρονη εγγραφή από τον ληξιαρχο), το κύρος κάθε μιάς απ' αυτές προϋποθέτει τη συνδρομή των ξεχωριστών ελάχιστων όρων νομιμότητας που προβλέπονται από την οικεία διάταξη. Έτσι, ακριβώς όπως μιά δήλωση ονοματοδοσίας δεν είναι δυνατό να εκληφθεί και ως δήλωση «βάπτισης» αν δεν συνοδεύεται από βεβαίωση θρησκευτικού λειτουργού, έτσι και μιά δήλωση βάπτισης δεν είναι δυνατό να εκληφθεί και ως δήλωση «ονοματοδοσίας» αν δεν συνοπογράφεται από αμφοτέρους τους γονείς ή δεν συνοδεύεται από εξουσιοδότηση του απόντος γονέως, καθ' όσον η επιλογή ονόματος ανάγεται στον πυρήνα της γονικής μέριμνας, ήτοι αποτελεί δικαίωμα αμφοτέρων των γονέων ανεξάρτητα από ενδεχόμενη ανάθεση της επιμέλειας του προσώπου σε έναν εξ αυτών (απόφαση 1321/92 Αρείου Πάγου). Το γεγονός ότι ο νόμος, στην περιγραφή του περιεχομένου της δήλωσης βάπτισης, συμπεριλαμβάνει και «*το εις το νεογνόν τυχόν δοθέν όνομα*», δεν ιδρύει εναλλακτική διαδικασία ονοματοδοσίας ξεχωριστή από την κανονική, καθ' όσον, όπως ήδη από μακρού (απόφαση 240/75 Ολομέλειας Αρείου Πάγου) και αδιαλείπτως δέχεται η νομολογία, η λήψη ονόματος δεν αποτελεί συστατικό στοιχείο της βάπτισης.

Ως προς την περίπτωση του κ. Α.: η εκδοχή ότι σε ονοματοδοσία προβαίνουν μόνον όσοι δεν τελούν βάπτισι (όπως, μάλιστα, φέρεται ν' αναγράφεται σε σχετικό έντυπο του Ληξιαρχείου Αμαρουσίου), ή ότι επί τελεσθείσης βαπτίσεως παρέλκει η ονοματοδοσία (όπως φέρεται να λέχθηκε στον κ. Α.), όχι μόνο δεν παρίσταται σύμφωνη προς τις ανωτέρω διατάξεις, αλλ' επί πλέον έχει ως αποτέλεσμα τον καταναγκασμό πολιτών σε ακούσια ληξιαρχική καταγραφή θρησκευάτος, δηλαδή ένα ενδεχόμενο σαφώς αντίθετο στο Σύνταγμα (αποφάσεις 2279-2286/2001 Συμβουλίου Επικρατείας: «*η ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης περιλαμβάνει και το δικαίωμα του ατόμου να μην αποκαλύπτει το θρήσκευμα που ακολουθεί ... κανένας δεν μπορεί να εξαναγκασθεί με οποιονδήποτε τρόπο να αποκαλύψει είτε αμέσως είτε εμμέσως, το θρήσκευμα ή τις θρησκευτικές εν γένει πεποιθήσεις του, υποχρεούμενος σε πράξεις ή παραλείψεις από τις οποίες θα τεκμαίρεται η ύπαρξη ή η ανυπαρξία τους, και καμία κρατική αρχή ή κρατικό όργανο δεν επιτρέπεται να επεμβαίνουν στον απαραβίαστο χώρο αυτό της συνείδησης του ατόμου και να αναζητούν το θρησκευτικό του φρόνημα, πολύ δε περισσότερο να επιβάλλουν την εξωτερικήυση των όποιων πεποιθήσεων του ατόμου αναφορικά με το θείο*»). Εν όψει των ανωτέρω, αν ένας γονεύς, κατ' αρχήν προτιθέμενος να προβεί μόνο σε ονοματοδοσία του τέκνου του, εξαναγκασθεί (διά της μη νόμιμης προβολής διοικητικών προσκομμάτων ή διά της παροχής μη ακριβών πληροφοριών ως προς τη νομική φύση των επίμαχων ληξιαρχικών εγγραφών) να προβεί, τελικώς, σε δήλωση βάπτισης, δικαιούται να

εγκαλέσει τη διοίκηση για παραβίαση συνταγματικού του δικαιώματος και ν' αξιώσει επαναφορά των πραγμάτων στη νόμιμη κατάσταση αυτών βάσει της αρχικής του επιθυμίας, ήτοι καταχώριση ονοματοδοσίας και διαγραφή της δήλωσης βάπτισης. Το γεγονός ότι, σήμερα, η ληξιαρχική εγγραφή ονόματος του παιδιού έχει με τον έναν ή τον άλλο τρόπο συντελεσθεί, δεν σημαίνει ότι το ζήτημα έχει καταστεί «άνευ αντικειμένου», καθ' όσον η διοίκηση δεν είναι δυνατό, προς στήριξη ισχυρισμού περί αδυναμίας περαιτέρω ενεργειών της, να επικαλείται καταστάσεις τις οποίες η ίδια παρανόμως προκάλεσε.

Ως προς την περίπτωση της κ. Ζ.: ενδεχόμενη ληξιαρχική εγγραφή ονόματος ερήμην ενός εκ των γονέων, θα μπορούσε να οφείλεται είτε σε παράλειψη του ληξιάρχου να ελέγξει τη συνδρομή των νομίμων προϋποθέσεων ονοματοδοσίας κατά τα ανωτέρω, είτε σε προσκόμιση πλαστής εξουσιοδότησης εκ μέρους του δηλώσαντος γονέως. Αν θεωρηθεί ότι η επισυμβάσα εγγραφή στο περιθώριο της ληξιαρχικής πράξης αποτελεί ήδη τετελεσμένη καταχώριση ονόματος, τότε, ανεξάρτητα από τον νόμιμο ή παράνομο χαρακτήρα αυτής και τις τυχόν εξ αυτού συνέπειες, η μεταβολή αυτού του ονόματος δεν θα ήταν δυνατό να επέλθει διά της διοικητικής οδού, παρά μόνο με δικαστική απόφαση κατόπιν πρωτοβουλίας του αγνοηθέντος γονέως (άρθρο 14 παρ. 1 ν. 344/76, απόφαση 99/85 Ολομέλειας Αρείου Πάγου). Τούτο, ωστόσο, δεν παρίσταται βέβαιο: αφ' ης στιγμής στη συγκεκριμένη ληξιαρχική πράξη δεν φαίνεται καν να έχει καταχωρισθεί ρητώς ονοματοδοσία, παρά μόνο βάπτιση συνοδευόμενη από «το εις το νεογνόν τυχόν δοθέν όνομα» κατ' άρθρον 26 παρ. 3 ν. 344/76, κάλλιστα θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι, κατά νομική ακριβολογία, δεν έχει καν λάβει χώραν καταχώριση ονόματος (αφού δεν τηρήθηκαν οι όροι του άρθρου 25 ν. 344/76), οπότε αυτή παραμένει ανά πάσα στιγμή δυνατή βάσει νέας κοινής δήλωσης των γονέων ή, ελλείψει συμφωνίας αυτών, βάσει δικαστικής αποφάσεως (άρθρο 1512 Αστικού Κώδικα). Εν όψει των ανωτέρω, ο Συνήγορος του Πολίτη απευθύνθηκε στο Ληξιαρχείο Καρδίτσας, ζητώντας τις απόψεις του ως προς την επίμαχη ληξιαρχική εγγραφή, τον τρόπο με τον οποίο κατέστη δυνατή (αν, δηλαδή, προηγήθηκε έλεγχος συνδρομής των προϋποθέσεων του άρθρου 25 ν. 344/76 ή μόνον εκείνων του άρθρου 26), τη νομική της φύση (αν, δηλαδή, αποτελεί τετελεσμένη «ονοματοδοσία» με την έννοια του νόμου) και τις συνακόλουθες δυνατότητες μεταβολής της. Απαντώντας, το Ληξιαρχείο διαβεβαιώνει ότι «η επίμαχη ληξιαρχική εγγραφή έγινε βάσει του άρθρου 26 του Ν. 344/1976 ως καταχώριση βαπτίσεως και δεν έχει το χαρακτήρα της τετελεσμένης ονοματοδοσίας του άρθρου 25 του Ν. 344/1976». Από την τελευταία αυτή απάντηση προκύπτει, κατ' αρχήν, η ευπρόσδεκτη πληροφορία, ότι η ίδια η καθ' ύλην αρμόδια υπηρεσία θεωρεί πως ο γιός της κ. Ζ. στερείται ονόματος. Πράγματι, αφ' ης στιγμής το Ληξιαρχείο Καρδίτσας δεν προέβη σε έλεγχο συνδρομής των προϋποθέσεων του άρθρου 25 ν. 344/76 (ιδιαίτερα ως προς τη συνδρομή της βούλησης αμφοτέρων των γονέων),

δεσμεύεται ότι θα δεχθεί ενδεχόμενη κανονική δήλωση ονοματοδοσίας ως αρχική εγγραφή και όχι ως διόρθωση (συνεπώς δεν θα αξιώσει δικαστική απόφαση). Ήδη ο Συνήγορος του Πολίτη συνιστά στην ενδιαφερομένη να επιχειρήσει συνεννόηση με τον πρώην σύζυγό της, προκειμένου να υποβληθεί κοινή δήλωση ονοματοδοσίας. Αν, βέβαια, δεν καταστεί δυνατή η συνεννόηση αυτή, τότε εμφανίζεται αναπόφευκτη η δικαστική οδός κατ' άρθρο 1512 Αστικού Κώδικα.

Από τις συγκεκριμένες περιπτώσεις συνάγεται η διαπίστωση ευρύτερου προβλήματος. Ο τρόπος εγγραφής των κατ' άρθρο 26 ν. 344/76 «δηλώσεων βάπτισης», ακόμη περισσότερο δε η αποδοχή «δηλώσεων βάπτισης», εκ μέρους του Ληξιαρχείου, χωρίς ταυτόχρονη υπόμνηση, προς τον δηλούντα γονέα, της εκκρεμούς έννομης υποχρέωσής του για ξεχωριστή (και κοινή με τον έτερο γονέα) «δήλωση ονοματοδοσίας» κατ' άρθρο 26 ν. 344/76, παρέχουν πρόσφορο έδαφος για δημιουργία και διαιώνιση νομικής πλάνης περί ταύτισης των δύο αυτών πράξεων. Το ενδεχόμενο αυτό δεν στερείται σοβαρών πρακτικών συνεπειών, καθ' όσον, ελλείψει κανονικής ονοματοδοσίας, η εγγραφή βάπτισης στο περιθώριο της ληξιαρχικής πράξης γέννησης είναι πιθανό να παρασύρει τους ενδιαφερομένους και τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες στην εντύπωση ότι η ονοματοδοσία είναι περιττή ακόμη και όταν η βάπτιση έγινε με δήλωση μόνον ενός εκ των γονέων. Ο κίνδυνος αυτός παρίσταται ιδιαίτερα έντονος σε περιπτώσεις υπηρεσιών αρμόδιων για άλλες επίσημες εγγραφές (δημοτολόγιο, μητρώο αρρένων, στρατολογικοί πίνακες, αρχείο δελτίων αστυνομικής ταυτότητας κ.ο.κ.), καθ' όσον ενδεχόμενη εσφαλμένη αποδοχή και μεταγραφή του «βαπτιστικού» ονόματος ως κανονικού, αν και εγγενώς παράνομη λόγω έλλειψης συναίνεσης ενός εκ των γονέων, γεννά έννομες συνέπειες και παρίσταται δυσχερώς αναστρέψιμη.

Το ερώτημα, καθ' όσον αφορά το Υπουργείο Εσωτερικών, είναι κατά πόσον στις παρεχόμενες πάγιες και ατομικές οδηγίες προς τα Ληξιαρχεία, καθώς και στα προβλεπόμενα έντυπα ληξιαρχικών πράξεων, καθίστανται σαφείς: (α) η διάκριση μεταξύ βάπτισης και ονοματοδοσίας, (β) οι έννομες προϋποθέσεις αμφοτέρων, (γ) η υποχρέωση των γονέων να προβαίνουν από κοινού σε ειδική δήλωση ονοματοδοσίας ανεξάρτητα από τυχόν προηγηθείσα βάπτιση, και (δ) η έλλειψη νομικής ισχύος του «βαπτιστικού ονόματος» εφ' όσον αυτό καταχωρίστηκε χωρίς να έχουν τηρηθεί οι προϋποθέσεις του άρθρου 25 ν. 344/76.

Σημείωση

Με αφορμή αναφορές γονέων για ζητήματα ληξιαρχικής εγγραφής ονόματος, ο Συνήγορος του Πολίτη διαπίστωσε συχνή σύγχυση μεταξύ ονοματοδοσίας και βάπτισης στην τρέχουσα πρακτική των αρμοδίων υπηρεσιών, τριάντα χρόνια μετά την πλήρη διάκριση μεταξύ των δύο διαδικασιών στην οποία είχε προβεί ο νόμος 344/ 1976. Διαπιστώνοντας ότι η πρακτική αυτή ενίοτε προξενεί φαινόμενα

παραβίασης της θρησκευτικής ελευθερίας ή του δικαιώματος γονικής μέριμνας, ο Συνήγορος του Πολίτη συνέστησε στο Υπουργείο Εσωτερικών την παροχή οδηγιών προς τα Ληξιαρχεία, προκειμένου να καταστεί σαφής η διάκριση μεταξύ βάπτισης και ονοματοδοσίας. Ανταποκρινόμενο, το Υπουργείο Εσωτερικών παρήγγειλε γνωμοδότηση του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, η οποία εκδόθηκε τον Οκτώβριο 2006 και συμφωνεί απολύτως προς τις ανωτέρω θέσεις του Συνηγόρου του Πολίτη. Στη συνέχεια, ωστόσο, η αρμόδια υπηρεσία του Υπουργείου (Διεύθυνση Αστικής και Δημοτικής Κατάστασης) επέλεξε να μην προωθήσει τη συγκεκριμένη γνωμοδότηση στον Υπουργό προς αποδοχή και να μην εκδώσει σχετική γενική εγκύκλιο, αντ' αυτού δε αρκέστηκε στην αποστολή οδηγιών στα Ληξιαρχεία που είχαν εμπλακεί στις συγκεκριμένες ατομικές περιπτώσεις (έγγραφο υπ' αρ. πρωτ. Φ.104770/22433/ 24.10.2006): «*Η ονοματοδοσία αποτελεί την αποκλειστική διαδικασία κτήσης ονόματος νεογνού το οποίο καταχωρίζεται στη ληξιαρχική πράξη γεννήσεως ύστερα από δήλωση των γονέων του που ασκούν τη γονική μέριμνα ή του ενός απ' αυτούς εφόσον έχει έγγραφη εξουσιοδότηση του άλλου, θεωρημένη για το γνήσιο της υπογραφής. Αν ο ένας από τους γονείς δεν υπάρχει ή δεν έχει τη γονική μέριμνα, η δήλωση του ονόματος γίνεται από τον άλλο γονέα. Η βάπτιση καταχωρίζεται στο περιθώριο της ληξιαρχικής πράξεως γέννησης, περιλαμβάνει τα στοιχεία που περιγράφονται στην παρ. 3 του άρθρου 26 ν. 344/76 και δηλώνεται από τους υποχρέους, όπως καθορίζονται στην παρ. 2 του ίδιου άρθρου. ... Οι δύο ανωτέρω περιγραφόμενες πράξεις είναι ξέχωρες μεταξύ τους και η μεν ονοματοδοσία έχει σαν αποτέλεσμα την κτήση ονόματος, η δε βάπτιση, κατά πάγια νομολογία, την κτήση θρησκευόμενου και δεν επιδρά καθόλου στο ήδη δηλωθέν ή ταυτόχρονα δηλούμενο όνομα. Συνεπώς μία δήλωση βάπτισης δεν μπορεί να εκληφθεί και σαν δήλωση ονοματοδοσίας αν δεν γίνεται με τους όρους του άρθρου 25 του ν. 344/76, όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 15 ν. 1438/ 84, δηλαδή αν δεν γίνεται και από τους δύο γονείς ή αν δεν συνοδεύεται από εξουσιοδότηση του απόντος γονέως».*

M.T.

**Οθωμανικός «Θεμελιώδης Νόμος περί Γαιών» της 7^{ης} Ραμαζάν 1274 (1856)
άρθρο 3, ν. 147/1914 άρθρο 2, ΠΚ 201, ν. 1091/80 άρθρο 2**

Κυριότητα του ελληνικού δημοσίου επί μη χρησιμοποιούμενου μουσουλμανικού νεκροταφείου

Γαίες, των οποίων η κυριότητα περιήλθε από το οθωμανικό στο ελληνικό δημόσιο, δεν είναι δυνατό να τύχουν προστασίας ως βακούφια.

Η αμφισβήτηση της νομιμότητας πράξεων διακατοχής σε καταργηθέν νεκροταφείο είναι δυνατή μόνο διά της δικαστικής οδού.

Πόρισμα με αρ. πρωτ. 4607.05.2.5/8.9.2006

(Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη: Ανδρέας Τάκης, Χειριστής: Λάμπρος Μπαλτσιώτης)

Ο Συνήγορος του Πολίτη, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του σύμφωνα με τα άρθρα 3 & 4 ν. 3094/2003, έλαβε την από 18.3.2005 αναφορά (αρ. πρωτ. 4607) κατοίκου Ξάνθης σχετικά με παλαιό μουσουλμανικό νεκροταφείο στη θέση «*Εμίρ Μπαμπά*» της πρώην κοινότητας Ευμοίρου, όπου ο Δήμος Ξάνθης φέρεται να προβαίνει σε εργασίες απάδουσες προς τη θρησκευτική σημασία και την εκ παραδόσεως χρήση του συγκεκριμένου χώρου.

Διερευνώντας την αναφορά, ο Συνήγορος του Πολίτη απευθύνθηκε στον Δήμο, ο οποίος συνομολόγησε εγγράφως την έναρξη εργασιών για ανέγερση κλειστού γυμναστηρίου αθλοπαιδιών (κατόπιν άδειας της Διεύθυνσης Πολεοδομίας Ξάνθης και εγκριτικής απόφασης του Γενικού Γραμματέα Περιφέρειας), καθ' όσον, κατά την άποψή του, η χρήση του χώρου ως νεκροταφείου έχει παύσει ήδη από το 1932. Ο Συνήγορος του Πολίτη επανήλθε, επικαλούμενος το γεγονός ότι τα ακίνητα που έχουν έστω και κατ' άνωτερο παρελθόν συνδεθεί προς θρησκευτικές χρήσεις της μουσουλμανικής μειονότητας διέπονται κατ' αρχήν από ειδικό ιδιοκτησιακό καθεστώς, του οποίου η μεταβολή δεν τυγχάνει τόσον ευχερής ή αυτονόητη όσο θα ήταν, υπό τους ίδιους πραγματικούς όρους, η μεταβολή ακινήτου συνδεδεμένου προς χριστιανική θρησκευτική χρήση, πολλώ μάλλον αφού η μεταβολή χρήσης νεκροταφείου δεν αρκεί για ν' απαλλάξει άνευ άλλου τινός τη διοίκηση από τη μομφή της προσβολής νεκρών (κατ' άρθρο 201 ΠΚ) ή θρησκευμάτων, καθ' όσον, πέραν της σημερινής χρήσης, έχει σημασία και το κατά πόσον σώζονται ακόμη τάφοι, των οποίων η καταστροφή, ακόμη και σήμερα, θα μπορούσε ενδεχομένως να εκληφθεί ως προσβολή. Έτσι, ζητήθηκε επιπρόσθετη ενημέρωση ως προς το ιδιοκτησιακό καθεστώς του επίμαχου ακινήτου (ιδίως το αν πρόκειται περί βακουφίου κατ' άρθρο 2 ν. 1091/80), τον νόμιμο τύπο τον οποίον έχουν περιβληθεί ενδεχόμενες μεταβολές στο καθεστώς αυτό, καθώς και το κατά πόσον σώζονται ακόμη μουσουλμανικοί τάφοι.

Απαντώντας εκ νέου, ο Δήμος Ξάνθης πληροφόρησε τον Συνήγορο του Πολίτη ότι, πρώτον, από την υπ' αρ. ΒΚ 3912 εγγραφή στα μητρώα της Κτηματικής Υπηρεσίας Ξάνθης φέρεται να προκύπτει ότι το ακίνητο ανήκει στο δημόσιο, δεύτερον, εκκρεμεί αίτηση του Δήμου προς την Κτηματική Υπηρεσία για παραχώρηση του ακινήτου κατά κυριότητα, και τρίτον, «*δεν σώζονται μουσουλμανικοί τάφοι και σε γενόμενες σκαπτικές εργασίες δεν ενρέθησαν οστά*». Επ' αυτών των ζητημάτων, ο Συνήγορος του Πολίτη ζήτησε τις απόψεις της Κτηματικής Υπηρεσίας Ξάνθης. Ειδικότερα, έκρινε ότι παρίσταται αναγκαία η επαλήθευση της κυριότητας του δημοσίου στο επίμαχο ακίνητο, όπως αυτή φέρεται

να πιστοποιείται με την ανωτέρω εγγραφή, επί πλέον δε και η τεκμηρίωση της πλήρους αλληλουχίας τυχόν μεταβολών στο ιδιοκτησιακό του καθεστώσ, όπως ενδεχομένως προκύπτει από τα αρχεία της εν λόγω υπηρεσίας. Σε σχέση με την αίτηση του Δήμου για παραχώρηση της κυριότητας, υποβληθείσα στην Κτηματική Υπηρεσία μετά την παρέμβαση του Συνηγόρου του Πολίτη, ζητήθηκε ενημέρωση ως προς τις προθέσεις της, επί πλέον δε και ως προς τις απόψεις της για τη νομιμότητα των ενεργειών του Δήμου, ο οποίος συνομολογεί ότι από μακρού χρόνου είχε κινήσει διαδικασίες πολεοδομικής άδειας και έγκρισης κονδυλίων (αλλά και «σκαπτικές εργασίες») χωρίς να έχει προηγουμένως εξασφαλίσει κυριότητα. Τέλος, ως προς την ύπαρξη τάφων και οστών, ο Συνήγορος του Πολίτη σημείωσε ότι το υπό του Δήμου διαβεβαιούμενο γεγονός («δεν σώζονται μουσουλμανικοί τάφοι») είναι πιθανό να οφείλεται, ακριβώς, σε πρόσφατες ενέργειες του ίδιου του Δήμου.

Ανταποκρινόμενη, η Κτηματική Υπηρεσία Ξάνθης κοινοποίησε στον Συνήγορο του Πολίτη δική της παλαιότερη (από 27.3.1992) «Έκθεση Έρευνας». Εκεί αιτιολογείται επαρκώς, με αναγωγή στο οθωμανικό δίκαιο, η άποψη της διοίκησης ότι το συγκεκριμένο ακίνητο ουδέποτε έτυχε προστασίας ως βακουφικό: «Σύμφωνα με τον τουρκικό νόμο της 7 Ραμαζάν 1274 (1856) οι αγροί, λειμώνες, χειμερινές και θερινές βοσκές, δάση και παρόμοιοι προς αυτά χώροι είναι δημόσιες γαίες - εραζίι εμριγιέ (ΑΠ 566/90, ΝΣΚ 336/65). Αυτές τις γαίες που ανήκαν κατά αδιαμφισβήτητη κυριότητα στην Οθωμανική Αυτοκρατορία τις παραχωρούσε η τελευταία στις κοινότητες για συγκεκριμένη χρήση, όπως για την εξυπηρέτηση των αναγκών μουσουλμανικού νεκροταφείου, ενώ η κυριότητα παρέμενε στο Δημόσιο και το οποίο, εφόσον το ακίνητο που είχε παραχωρήσει έπαυε να εξυπηρετεί το σκοπό για τον οποίο είχε δοθεί, αναλάμβανε αυτοδικαίως (ipso jure) τη γαία που είχε παραχωρηθεί. Έτσι οι γαίες αυτές δεν μπορούσαν σε καμιά περίπτωση να βακουφοποιηθούν, επειδή η κυριότητά τους ανήκε στο διηνεκές στο Δημόσιο. Το συγκεκριμένο ακίνητο, για το οποίο γίνεται λόγος, είχε δοθεί προ αμνημονεύτων χρόνων στην τότε κοινότητα της περιοχής αλλά η κυριότητά του (ρεκαμπέ), που ανήκε στο Οθωμανικό κράτος, πέρασε στην ιδιοκτησία του Ελληνικού Δημοσίου». Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγει και η νομολογία (61/1955 Εφετείου Θράκης: «*Ηδύνατο να ιδρυθή νεκροταφείον διά της εγκαταλείψεως προς τον σκοπόν αυτόν υπό του Τουρκικού Δημοσίου χώρου δημοσίας γης υπέρ των κατοίκων χωρίου ή κωμοπόλεως, η δε γη αυτή, μετρουκέ καλουμένη, παρέμενε και μετά την τοιαύτην εγκατάλειψιν υπό την ψιλήν κυριότητα του Τουρκικού Δημοσίου, εκλιπόντος δε του σκοπού, δι' ον αρχικώς είχε διατεθεί και προορισθεί, επανήρχετο και κατά χρήσιν εις το Δημόσιον*»).

Υπό το νομικό αυτό καθεστώς (εφαρμοστέο δυνάμει του άρθρου 2 ν. 147/1914), και εφ' όσον το επίμαχο ακίνητο είχε παύσει να χρησιμοποιείται ως νεκροταφείο το

αργότερο από του έτους 1935 (οπότε η τότε Κοινότητα Ευμοίρου παρεχώρησε άλλο χώρο για την ταφή μουσουλμάνων), η κυριότητα του ελληνικού δημοσίου δεν φαίνεται δυνατό ν' αμφισβητηθεί. Συνεκτιμάται, βέβαια, και η από 27.1.1976 «Κατάστασις εμφανίσιμα τα ακίνητα τα ανήκοντα εις την Βακουφικήν περιουσίαν απάντων των Κοινοτήτων του Νομού Ξάνθης» στην οποία το εν λόγω ακίνητο μνημονεύεται ρητώς ως βακουφικό, πλην όμως η «Κατάστασις» αυτή, εκδοθείσα από τον Μουφτή Ξάνθης, απλώς απαριθμεί ακίνητα χωρίς να παραθέτει κανενός είδους επιχείρημα επί του χαρακτηρισμού αυτών, οπότε δεν είναι δυνατό να υπερισχύσει των ανωτέρω νομικών δεδομένων.

Τέλος, προς απόδειξη του ισχυρισμού της περί ανυπαρξίας τάφων και οστών, η Κτηματική Υπηρεσία επικαλείται την αλλαγή χρήσης του χώρου ήδη από του έτους 1935 και τις μεταγενέστερες επεμβάσεις είτε της τότε Κοινότητας Ευμοίρου («το 1970 φύτεψε λεύκες ..., το 1982 πέρασε μέσα από το ακίνητο κεντρικός αγωγός ύδρευσης ..., το 1983 τοποθέτησε βρύση για να ποτίζουν οι κάτοικοι τα καπνά τους») είτε ακόμη και ιδιωτών («προέβη στην ισοπέδωσή του με μηχάνημα έργου»), οι οποίες, μάλιστα, τεκμηριώνονται με την υπ' αρ. 8/1992 πράξη Εισαγγελέα Ξάνθης περί προσωρινής ρύθμισης διαφοράς μεταξύ της Κοινότητας και ενός ιδιώτη. Από τα στοιχεία αυτά, η Κτηματική Υπηρεσία συνάγει ότι η καταστροφή ενδεχομένως προϋπαρχόντων τάφων και οστών είχε λάβει χώρα πολύ πριν αρχίσουν οι πρόσφατες χωματουργικές εργασίες του Δήμου Ξάνθης και δεν οφείλεται σ' αυτές.

Εν όψει των ανωτέρω, ο Συνήγορος του Πολίτη αντιλαμβάνεται μεν την ενόχληση που ευλόγως προκαλεί σε πολίτες η οριστική αλλαγή χρήσης του χώρου όπου είχαν ταφεί οι πρόγονοί τους, πλην όμως δεν διαθέτει τη δυνατότητα να παρέμβει περαιτέρω, εκτός, βέβαια, αν τεθούν υπ' όψη του πρόσθετα στοιχεία ή νομικά επιχειρήματα ικανά ν' ανατρέψουν τα προπαρατεθέντα. Οι ενδιαφερόμενοι διατηρούν, φυσικά, τη δυνατότητα να θέσουν τα επιχειρήματά τους και τις ενέργειες της διοίκησης υπό την κρίση της δικαιοσύνης.